

кований Постановою ВР № 2526-XII від 01.07.1992 р. (зміни до договору в Угоді від 19.11.1999 р.) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_314.

22. Нантой О. Придністровський конфлікт і взаємини Молдови і України / О. Нантой // Контекст. - 2001. - № 10. - С. 26.

23. Конституція Молдови. 1994 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.prm.md/const.php?lang=rus>.

24. Постанова (парламенту) про Військову доктрину Республіки Молдова, 1995 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=306988&lang=2>.

25. Ліпкан В. А. Національна безпека України / В. А. Ліпкан. - К., 2007.

26. Указ Президента "Про утворення Збройних сил" № 193 від 3 вересня 1991 р. / Офіційний сайт. Законодавство Молдови [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.md.spinform.ru/president.html>.

27. Постанова парламенту Молдови № 482-XIII від 6 червня 1995 р.

28. Тищенко Г. Г. Указ. праця.

29. Илещук А. Указ. праця.

30. The Military Balance 2010 р. - London, 2010. - P. 188. - (IISS - Військовий довідник).

31. Там само.

32. Мошняга В. Указ. праця. - С. 89-93.

33. Military Technology // World defence Almanac 2007. - 2007. - V. XXXI. - Iss. 1 - P. 247.

34. Jane's World Armies. - 2007. - June. - V. II. - Iss. - P. 498-500.

35. Боечко В. Указ. праця.

36. Григоришин С. Перспективи розвитку міжрегіональних відносин у контексті "Договору про привілейоване партнерство та співробітництво між Румунією та Республікою Молдова" / С. Григоришин // Вісник Центру буковинознавства. - Чернівці, 1993. - Вип. 1. - С. 168-174.

B. Levyk

MILITARY POLICY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA 1991-2011 YEARS

Military and historical analysis behind the background of creating the armed forces of Moldova, its defence policy in the region and international stage has been carried out, as well as examination of the groundlaying legislative acts guaranteeing the security sphere. Military potential of Moldavian armed forces has been evaluated, while bilateral Ukrainian-Moldavian relations have been summarized.

Key words: military forces of Moldova, Moldova's military policy, military security of Moldova, Ukrainian-Moldovan relations.

© Б. Левик

Надійшла до редакції 31.08.2012

УДК 94 (477.83.86)

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ РУСОФІЛЬСЬКИХ ТОВАРИСТВ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ ст.

ЛІЛІЯ ШОЛОГОН,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історіографії і джерелознавства

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

У статті аналізується зміст наукових та популярних періодичних видань русофільських товариств Галичини другої половини ХІХ - початку ХХ ст. Вони дозволяють простежити основні аспекти діяльності громадських організацій русофільського спрямування, з'ясувати їх роль у національному русі українців Галичини впродовж зазначеного часового проміжку.

Ключові слова: Галичина, русофільські товариства, періодичні видання.

Постановка проблеми. У другій половині ХІХ - на початку ХХ ст. у Галичині було створено ряд громадських організацій русофільського спрямування, які працювали на основі затверджених органами державної влади статутів. Серед них найбільш активно діяли товариства "Галицько-руська матиця" (з 1848 р.), Руський народний інститут "Народний дім"

(з 1869 р.), Товариство імені Михайла Качковського (з 1874 р.). Окремі з них були причетними до виходу у світ періодичних видань, на сторінках яких намагалися інформувати читачів про свою діяльність, пропагувати ідею історичної та культурної єдності українців та росіян тощо. Такі періодичні видання є цікавими для дослідження національного руху ук-

раїнців Галичини другої половини XIX - початку XX ст., тому заслуговують на увагу дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Обрана тема не залишилася поза увагою науковців. Вона зацікавила дослідників кінця XIX - першої третини XX ст., зокрема, І. Франка [20], М. Лозинського [11], К. Левицького [8], які в публіцистичних працях та науково-популярних розвідках серед іншого звернули увагу на русофільську пресу Галичини другої половини XIX - початку XX ст. У 40-80-х рр. XX ст. діяльність русофільських товариств не потрапила в поле зору радянських дослідників, а тому ґрунтовних праць, які б розкривали їхню видавничу діяльність, написано не було. Проте неабиякий внесок у дослідження зазначеної проблеми зробили як українські зарубіжні вчені [7, 19], так і сучасні вітчизняні дослідники, зокрема, О. Сухий [18], О. Аркуша, М. Мудрий [3], М. Романюк, М. Галушко [15] та інші. Однак комплексного розв'язання в українській історіографії вона ще не отримала.

Метою статті є аналіз наукових та популярних періодичних видань найбільш впливових русофільських товариств Галичини другої половини XIX - початку XX ст., щоб з'ясувати їх рівень та значення для дослідження національного руху українців краю впродовж зазначеного часового проміжку.

Виклад основного матеріалу. На думку львівського дослідника О. Сухого, першою культурно-просвітською організацією галицьких українців, яка намагалася поєднати програму утвердження "руської" національної свідомості в Галичині з науковими дослідженнями, була Галицько-руська матиця [18, с. 176]. Подібні товариства, що поставили перед собою завдання підняти освітній рівень пересічних людей та розвивати видавничу справу, створили серби, чехи, поляки та ін. Окремі з них згодом перетворилися на солідні наукові товариства, які отримали статус національних академій наук. Галицько-руській матиці в силу різних обставин не вдалося виконати настільки вагому місію в історії українського народу. Проте її провід був причетний до видання ряду наукових видань, які мали важливе значення в середовищі русофілів. Зокрема, 1853 р. побачив світ "Галицькій історическій сборник", наступні його номери з'явилися 1854 та 1860 рр. У передмові до першого випуску зазначалося, що тут будуть зібрані найкращі наукові праці в галузі історії. Лєвова частка розвідок, опублікованих у "Галицькому історическому сборнику" належала перу почесного члена Галицько-руської матиці, відомого в краї історика русофільської орієнтації Антонія Петрушевича [5]. Також у науковому виданні побачили світ декілька праць із філології Я. Головацького та М. Урицького; було опубліковано "Слово о полку Ігоревім" із коментарями, підготовлене до друку І. Гушалевичем. Не втратив своєї цінності й до сьогодні "Историческій очеркъ основанія Галицко-Руской Матици и справозданье первого собору ученых руских и любителей народного просвещения" Я. Головацького [18, с. 204].

1864 р. на загальному зібранні товариства було обговорено програму видання нового наукового органу Галицько-руської матиці. Передбачалося, щоквартально публікувати "Сборник ведомостей Галицко-русской матици", де будуть вміщені наукові розвідки з історії, етнографії, філології, педагогіки, статистики, математики, природничих наук тощо. Окрім них, на сторінках цього збірника плану-

вали повідомляти про найвагомші наукові видання, інституції, провідних українських та зарубіжних учених та їхні дослідження, зрештою, також і про діяльність Галицько-руської матиці. Проте 1865 р. побачив світ "Науковий сборник", який складався з двох частин: інформаційної та літературної. У першій були опубліковані статуту товариства, перелік членів Галицько-руської матиці, що повністю або частково сплатили вступні внески, повідомлення проводу громадської організації, різноманітні звіти про її діяльність тощо. У так званій "літературній" частині побачили світ дослідження в галузі історії А. Петрушевича, літератури - Я. Головацького, етнографії - А. Кралицького [12, с. 310]. Останній був греко-католицьким священиком, ігуменом мукачівського монастиря, тому чимало його розвідок було присвячено закарпатським русинам. У наступних виданнях структура часопису суттєво не змінилася, як і перелік науковців, що публікували свої розвідки на його сторінках [13, с. 336]. З 1869 р. Галицько-руська матиця видавала наукове періодичне видання з іншою назвою "Литературный сборник". Таким чином провід товариства зробив спробу розширити коло своїх читачів. Саме тому, окрім розвідок з історії, етнографії, опублікованих історичних документів, картографічного матеріалу, повідомлень бібліографічного характеру, інформації про діяльність Галицько-руської матиці, у ньому були вміщені також і літературні праці [9, с. 360]. 1874 р. "Литературный сборник" перестав виходити й удалося відновити його видання лише 1887 р. З невеликими перервами збірник публікували до 1897 р. На його сторінках побачили світ художні твори І. Гушалевича, І. Озаркеневича, Г. Савчинського та ін. Авторами наукових розвідок з історії, філології, етнографії були І. Верхратський, А. Кралицький, А. Петрушевич, І. Шараневич та інші. Проте на початку 90-х рр. XIX ст. "Литературный сборник" виходив лише раз на рік і на його сторінках публікували тільки "Свободную Галицко-русскую летопись сь 1600 по 1700 года" А. Петрушевича [10, с. 519].

Варто зазначити, що вищевказані видання Галицько-руської матиці не користувалися належною увагою тодішнього читача. Якщо на засіданні управи товариства 12 листопада 1864 р. прийняли рішення публікувати "Науковий збірник" накладом 1000 примірників, то вже 12 лютого 1865 р. його переглянули й обмежили тираж щоквартальника до 500 примірників, а в 1867 р. він виходив накладом у 300 примірників. Зрозуміло, що за наявності лише 135 передплатників його видання впродовж усього періоду виходу у світ було збитковим [18, с. 327; 1, арк. 7]. Провід товариства сподівався, що "Литературний збірник" (його тираж також становив 300 примірників), на сторінках якого публікуватимуть, окрім наукових розвідок, і літературні твори, стане більш популярним серед читачів. Цьому також сприяло те, що всі члени Галицько-руської матиці, які повністю сплатили вступний внесок, про який було зазначено в статуті, отримували збірник безкоштовно, а ті, які регулярно сплачували грошові внески, могли передплатити його за половину вартості. Проте видавці як наукового, так і літературного збірників зіткнулися з іншою проблемою: недостатньою кількістю кваліфікованих редакторів та наукових співробітників. Зокрема, 1865 р. з редакційного комітету на декілька років вийшов А. Петрушевич, 1867 р. вийшов до Російської імперії Я. Головацький, 1868 р. О. Огоновський та І. Шараневич відмовилися ввійти до його скла-

ду. Головним редактором наукових видань Галицько-руської матиці став К. Мерунович, а йому допомагали Б. Дідицький, О. Лепкий, А. Яновський та інші [18, с. 238; 1, арк. 20]. Про некваліфіковану роботу редакційного комітету та брак наукових співробітників літературного збірника свідчило те, що видання почало виходити нерегулярно, а весь об'єм останніх його випусків був заповнений працею А. Петрушевича, що являла собою зведені в хронологічному порядку із різних джерел відомості з історії Галичини XVII - XVIII ст. Зрозуміло, це свідчило про повну видавничу кризу літературно-наукового видання, цілком закономірним було й те, що воно 1897 р. перестало виходити у світ.

Проте провід Галицько-руської матиці остаточно не відмовився від підготовки до друку та публікації власного наукового видання. У результаті зусиль редакційного комітету на чолі з головою товариства Б. Дідицьким 1901 р. побачив світ "Научно-литературный сборник". З програмної статті, яка з'явилася в його першому випуску, дізнаємося, що редакція суттєво не намагалася змінити ні структури видання (як і попереднє, воно мало складатися з літературної та наукової частин, містити відомості бібліографічного характеру, повідомлення про діяльність товариства), ані періодичність його виходу у світ (щокварталу). Передбачалося, що в науковій частині публікуватимуть передусім праці з історії, філософії, літератури, етнографії та бібліографічні розвідки про тодішню слов'янську наукову літературу [15, с. 1 - 2]. Загалом перші випуски відновленого видання справляють позитивне враження, оскільки на його сторінках з'явилися художні твори М. Горького, А. Чехова, Е. Золя, В. Немировича-Данченка, наукові розвідки І. Свенціцького, Ю. Яворського, біографії відомих слов'янських діячів тощо. З рубрики "Критика та бібліографія" дізнаємося про оцінку русофільськими діячами наукового доробку І. Франка, В. Перетца, І. Левицького, М. Павлика та інших. Зокрема, Ю. Яворський у рецензіях на дослідження І. Франка з історії літератури поряд зі схвальними відгуками про них поставив під сумнів чимало висновків, до яких прийшов автор.

Ретельне опрацювання всіх томів науково-літературного збірника дозволяє стверджувати, що поступово його рівень суттєво знижувався, особливо змістовне наповнення наукової частини щоквартальника. Тому не стало цілком несподіваним повідомлення редакційного комітету у книзі першій за 1908 р. про вихід у світ останнього числа періодичного видання [17, с. 3]. До цього спонукали як серйозні фінансові проблеми у видавців (борг перед друкарнею був чималий), так і смерть фактично головного редактора науково-літературного збірника, журналіста та письменника Осипа Мончаловського.

Сучасні українські вчені по-різному оцінюють значення наукових видань Галицько-руської матиці, зокрема М. Кріль та Ф. Стеблій вважають, що, хоча ці збірники й зробили певний внесок у розвиток українського наукового руху другої половини XIX - початку XX ст., загалом вони не відповідали рівню тогочасної науки й не здобули визнання в освіченому середовищі не тільки за кордоном, але й у Галичині. Натомість, на думку дослідника О. Сухого, наукові видання товариства, особливо "Науковий збірник", справляють враження солідних праць, дістали схвальну оцінку в різних слов'янських наукових осередках і підготували основу для виходу у світ "Записок Наукового товариства імені Шевчен-

ка", "Літературно-наукового вісника" тощо [18, с. 241 - 242]. Віддаючи належне діяльності проводу Галицько-руської матиці, який узяв на себе надскладне завдання зацікавити тодішнє галицьке суспільство науковою продукцією, уважаємо, що було зроблено недостатньо, щоб підняти на належний рівень наукові збірники товариства. Русофільська орієнтація його редакторів визначала коло авторів, тематику статей, мову щоквартальників, яка була малозрозумілою для читачів. Цим власне була зумовлена незначна кількість передплатників, а звідси й фінансовий стан видань, який не дозволяв їм і надалі розвиватися у вибраному напрямку.

10 жовтня 1878 р. на загальному зібранні русофільського товариства "Руско-народний Институт "Народный Дом" було прийнято рішення про видання власного періодичного органу, щоб подавати якнайповнішу та найбільш об'єктивну інформацію про діяльність громадської інституції. У результаті, 1882 р. побачив світ "Вістник "Народного Дома" [4]. Серед його матеріалів домінували повідомлення про роботу Керуючої ради "Народного Дому" та його інституцій: бібліотеки, музею, інтернату, церкви. Вони публікувалися під рубрикою "Вести із "Народного Дома". На сторінках періодичного видання постійно повідомляли про доходи та витрати товариства. Інформацію про стипендії, якими могли скористатися незаможні учні для навчання та умови прийняття до безкоштовного інтернату гімназистів можна було знайти в рубриці "Конкурсы". Перелік осіб, що зробили благодійні внески на користь товариства постійно публікувався у "Віснику "Народного Дому" під назвою "Жертвы" [6].

З 1905 р. суттєво покращився поліграфічний рівень видання та змістовність "Вісника "Народного Дома". Тут публікувалося менше інформації про діяльність Керуючої ради Інституту, зате більше наукових та науково-популярних статей, поезії, прози тощо; з'явилось чимало ілюстративного матеріалу [14]. На сторінках періодичного видання друкувалися праці переважно галицьких діячів русофільського руху з питань історії, філології, літератури, шкільництва, релігії та іншої тематики. Їх авторами були А. Петрушевич, Ф. Свистун, І. Билинкевич, Б. Дідицький. Час від часу тут публікувалися поетичні твори Я. Головацького, М. Шашкевича, Б. Дідицького, В. Гавришкевича.

В оновленому віснику, крім рубрик, де повідомляли про діяльність "Народного дому" та узагальнюючих статей з цього приводу, запроваджено нові. З 1905 р. з'являються "Бібліографічні весті", з 1907 р. - "Научно литературные новости", 1910 р. - "Разные весті", "Новые книги", 1912 р. - "Бібліографія", "Литературные известия" [16, с. 424].

Починаючи з 1910 р., у "Віснику "Народного Дома" публікували чимало цікавих для дослідження русофільського руху історичних джерел, зокрема, зміст листів М. Качковського до відомих діячів Галичини, автобіографію о. Юстина Желехівського тощо [2].

Загалом, незважаючи на свою змістовність, часопис, який видавався етимологічним правописом та містив багато детальної інформації про діяльність "Народного дому", був дещо складним для сприйняття пересічним читачем. Проте саме завдяки "Віснику "Народного Дома", ми отримуємо чимало детальних відомостей про діяльність одного з провідних русофільських товариств, починаючи з 1882 р.

Висновок

Отже, упродовж другої половини XIX - початку XX ст. громадські організації русофільського спрямування опублікували ряд періодичних видань, де інформували читачів про різні аспекти своєї організації, видавничої, культурно-освітньої діяльності. На їхніх сторінках знаходимо також чимало відомостей про фінансовий стан товариств "Галицько-руська матиця", Руський народний інститут "Народний дім", про благодійні внески, які отримували згадані громадські інституції на свій розвиток тощо. Окрім цього, їхні видавці намагалися познайомити своїх читачів з літературними творами, науковими працями в галузі історії, філології, етнографії тощо. Проте, на нашу думку, редакційним комітетам варто було працювати над більш якісним редагуванням та урізноманітненням тематики наукових та публіцистичних розвідок.

Загалом періодичні видання русофільських товариств Галичини другої половини XIX - початку XX ст. є цінними для дослідження національного руху українців краю зазначеного часового проміжку, оскільки дозволяють простежити за різними аспектами діяльності таких громадських організацій, їх фінансуванням, ідейними переконаннями їхніх керівників, світоглядом редакторів, які підбирали літературні та наукові праці, що з'являлися на їхніх сторінках. Характерною ознакою їх змісту стала пропаганда русофільства, заперечення самотності української мови та літератури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Центральний державний історичний архів України у м. Львові, ф. 148. Науково-літературне товариство "Галицько-руська матиця", м. Львів (1848 - 1940 рр.). - Оп. 2, спр. 7. Книга протоколів засідань правління товариства. 1864 - 1912 рр. - 130 арк.
2. Автобіографія о. Юстина Желеховського // Вестник "Народного Дома". - 1910. - Ч. 1 (січень).
3. Аркуша О. Русофільство в Галичині в середині XIX - на початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд / О. Аркуша, М. Мудрий // Вісник Львівського університету. - 1999. - Вип. 34. - С. 231-268. - (Серія історична).
4. Вестник "Народного Дома". - 1882. - 13 грудня.
5. Галицький історический збірник. Издаваемый Обществом Галицко-русской Матицы. - Львовь, 1853. - Вып. 1. - 280 с.

6. Жертвы // Вестник "Народного Дома". - 1887. - 13 січня.
7. Животко А. Історія української преси / А. Животко. - Мюнхен, 1989 - 1990. - 212 с.
8. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848 - 1914 рр.: на підставі споминів / К. Левицький. - Львів : З друкарні оо. Василян у Жовкві, 1926. - 736 с.
9. Литературный сборник издаваемый Галицко-русской матицею. Вып. I - II. - Львовь : вь книгопечатни Ставропигийского Института под зарядом Стефана Гучковського, 1866. - 360 с.
10. Литературный сборник издаваемый Галицко-русской матицею под редакцією Богдана Дідицького. - Львовь : вь книгопечатни Ставропигийского Института, 1897. - Часть II. - 519 с.
11. Лозинський М. Українство і москвофільство серед українсько-руського народу в Галичині / М. Лозинський. - Львів : Накладом В. Бачинського, 1909. - 96 с.
12. Науковий збірник издаваемый литературным обществом Галицко-русской матицы. - Вып. I - IV. - Львовь : вь книгопечатни Ставропигийского Института, 1865. - 310 с.
13. Науковий збірник издаваемый литературным обществом Галицко-русской матицы. Год издания второй. - Вып. I. - Львовь : вь книгопечатни Ставропигийского Института, 1866. - 336 с.
14. Оть редакци // Вестник "Народного Дома". - 1905. - Ч. 1 (січень).
15. От редакци // Научно-литературный збірник. Періодическое издание "Галицко-русской матицы. - Львов : Удильова типографія, 1901. - 104 с.
16. Романюк М. Українські часописи Львова (1848 - 1939) / М. Романюк, М. Галушко. - Т. 1. - Львів : Світ, 2001. - 741 с.
17. Слово кь в.п. Членамь "Галицко-Русской Матицы" // Научно-литературный Сборник. Повременное издание "Галицко-Русской Матицы" за 1908 год / [под редакцією Ф. Й. Свистуна]. - Том шестой. Книга первая. - Львов : Изь типографии Ставропигийского Института под упр. М. Рефиля. - 126 с.
18. Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник в громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX ст.) / О. Сухий. - Львів : Місіонер, 2003. - 495 с.
19. Тернопільський Ю. Українська преса з перспективи 150-ліття / Ю. Тернопільський. - Джерсі-Сіті, 1974. - 120 с.
20. Франко І. Із історії "москвофільського" письменства / І. Франко // Зібрання творів : у 50-ти тт. - Т. 31. Літературно-критичні праці (1897 - 1899). - К. : Наук. думка, 1981. - С. 458-480.

L. Sholohon

RUSOFILSKYKH SOCIETIES IN GALICIA AT THE SECOND HALF OF THE 19th AND THE BEGINNING OF 20th CENTURY

The article analyses the content of scientific and population periodicals editions of rusofilskykh societies in Galicia at the second half of the 19th - the beginning of 20th centuries. They allow to retrace the most important aspects activities of rusofilskykh societies, to find out their role of the national movement of Ukrainians in Galicia in the noted stretch of time.

Key words: Galicia, rusofilskykh societies, periodicals editions.

© Л. Шологон

Надійшла до редакції 13.08.2012